

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

№ 88(5270)
Аўторак,
7 жніўня
2001 года

Кошт
у рознічку —
80 руб.

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Школа спадзяецца на закон

Перш чым распачаць гаворку пра цяжкасці і праблемы, якія хацелася б адукацыі на з'ездзе настаўнікаў, калі слухаць пра наш раён.

На працягу мінулага навучальнага года Чэрыкаўскім аддзелам адукацыі і іншымі ўстановамі адукацыі раёна было зроблена шмат, каб адукацыя выхаванцаў была якаснай, творчай, адпавядала патрабаванням сучаснасці, давала добрыя вынікі. У школах і дашкольных установах укараніліся тэхналогіі навучання і выхавання, якія забяспечваюць усебаковае развіццё асобы; праведзена арганізаваная праца па вывучэнні адукацыйных стандартаў, удасканаленне метадычных забеспячэнняў вучэбна-выхаванчага працэсу. Нягледзячы на эканамічныя цяжкасці, усе гэтыя правыя справы пазначаныя ў вывадах адукацыйна-выхаванчага года. Гэтыя справы пазначаныя ў вывадах адукацыйна-выхаванчага года. Гэтыя справы пазначаныя ў вывадах адукацыйна-выхаванчага года.

Другі год у Верамейскай школе (дырэктар Д.П.Хомчанка) праводзіцца эксперымент па ўкараненні дэцыпальнай сістэмы адукацыі і выхавання. Аналіз яго вынікаў паказвае, што дэцыпальная сістэма адукацыі і выхавання дазваляе дасягнуць лепшых вынікаў, чым традыцыйная.

У сваёй працы вялікую ўвагу ўдзяляем рэалізацыі рэспубліканскай праграмы патрыятычнага выхавання. Традыцыйным стала правядзенне ў раёне эстафеты патрыятычных спраў, навукова-практычных канферэнцый па гісторыі Чэрыкаўскага раёна. Цікавыя вопыты работы па краязнаўстве запісаны ў Верамейскай сярэдняй школе, дзе па ініцыятыве настаўніка гісторыі В.Ф.Лукашэвіча арганізавана мэтадэкарганізацыя даследавання гісторыі роднага краю, праводзіцца сумесная работа з вучнямі ў гэтым кірунку. Яе цэнтрам з'яўляецца школьны музей Баявой славы (у мінулым навуковым гомею яму прысвоена званне народнага).

Вялікае значэнне ў рабоце аддзела і ўстаноў адукацыі належае арганізацыі летняга адпачынку і здаравення вучняў. І тут першачарговая ўвага ўдзяляецца выездам дзіцячых груп на здаравенне да межы раёна. Усяго за летні перыяд у санаторыях

рэспублікі, а таксама ў блізкім і далёкім замежжы планавалася адпачынаць 1232 школьнікаў, а гэта значыць — 46 працэнтаў. Асабліва ўвагу звяртаем на арганізацыю летняга адпачынку вучняў, якія стаяць на ўліку ў інспекцыі па справах непаўналетніх і на ўнутрышкольным ўліку.

Разумею, што астатнія 54 працэнта будучы праводзіць канікулы на тэрыторыі раёна. У гэтым выпадку таксама знаходзім аptyмалічны варыянт.

Вялікая нагрузка ў рабоце з дзецьмі ў летні перыяд ускладаецца на ўстановы пазашкольнай адукацыі і выхавання. Ужо не першы год у раёне паспяхова працуюць рознаўзроставыя атрады. Ёсць добрыя традыцыі існавання атрадаў шмукраў, у Ручыцкай сярэдняй школе (дырэктар В.Т.Фёдарав) сваю летнюю дзейнасць плануе і праводзіць сумесна з ўстановамі культуры.

Старшакласнікі працуюць у складзе рамонтна-будаўнічых брыгад, што фінансуюцца раённым цэнтрам занятасці. На з'ездзе хацелася б сказаць пра тое, каб настаўнікі займаліся перш за ўсё навучаннем дзяцей, атрымліваючы належную зарплату, якая дазваляла б рэгулярна набываць неабходную метадычную літаратуру, мець годны адпачынак, умовы працы.

Хацелася б, каб у нас была добрая нарматыўна-прававая база, пачынаючы з Закона аб адукацыі. Многія нарматыўныя дакументыносяць невыразны характар. Напрыклад, адзаварэнне дзяцей у чэрыкаўскіх раёнах па працягаванні або па прапіску. Харчаванне: зона 1-5 км/год — аднаразовае, 5-15 км/год — двухразовае. Дзеці наведваюць адну школу, але жывуць у розных населеных пунктах, і з розным узроўнем развіцця, і з адпачынкам — таксама не стыкоўкі. Узнікаюць цяжкасці ў арганізацыі вучэбна-выхаванчага працэсу.

Мне б хацелася і закрануць пытанне заключэння кантрактаў з педагогамі. Педагогі, што працуюць у зоне, жадаюць перайсці на кантрактную форму з 30-працэнтнай даплатай. Пры пераводзе на кантрактную форму неабходна выплаціць двухтыднёвую дапамогу, як бышам за пагаршэнне ўмоў, у пачатку сярэдняй заробку педагога за кошт эканоміі ў адукацыі, але ў рэальнасці эканоміі няма. Усяго на перавод неабходна 8,5 млн. рублёў. Медыцынскія ж работнікі гэты кантракт атрымліваюць ужо з моманту катастрофы на ЧАЭС.

Лета — час адпачынку настаўнікаў і вучняў. Але для аддзела адукацыі і адміністрацыі школ — гарачая пара: падрыхтоўка да новага навучальнага года, якую даводзіцца сумяшчаць з работай у падшэфіх гаспадарках па прапаліс буроку і нарыхтоўцы сена.

Вельмі хацелася б, каб неабходныя сродкі на адукацыю выдзяляліся не па прынтцыпе "ўсім патрошкі", а па патрэбнасці. Безумоўна, раёны выкавучы камітэт ідзе нам на сустрэчу, аказвае фінансавую падтрымку. Аднак таго, што выдзяляецца, недастаткова.

Разумеючы ўсе цяжкасці, імкнёмся ўмацоўваць шэфіфскую сувязь з базавымі прадпрыемствамі, аднак іныя не заўсёды шпер могуць дапамагчы. Як сведчыць сустрэчы вопыт, лепш за ўсё акупіюцца сродкі, укладзеныя ў адукацыю. Нішто не вечнае, а тым больш — дах. Яго рамонту складае ўся гадавая сума фінансавання, выдзеленую на ўстановы адукацыі.

Хвалюе нас і жыллёвае пытанне. Закрываючы кантракт з выпускнікамі школ, якія паступаюць у ВНУ, пасля іх вяртання не выконваем яго ў плане жылля, і часам малым спецыялістам ад'язджаюць з раёна або ўвогуле не дазваляюць.

У май багача года праводзілася нарада педагогаў раёна, на якой былі вырашаныя рэкамен-

Будні ПТА

Наватарскі стыль

За апошнія гады і ў краіне, і ў грамадстве адбыліся вялікія змены, якія неабходна ўлічваць усім тым, хто займаецца адукацыяй і выхаваннем новага пакалення. Міністэрствам адукацыі сумесна з вучэбна-выхаванчай палітыкай — гэта стварэнне гуманістычнай сістэмы выхавання з асобна арыентаваным падыходам. Забеспячэннем умоў для фарміравання і развіцця асобы, раскрыцця яе індывідуальнасці, гатовай актыўна дзейнічаць, як раўнапраўны і раўнаадданы член грамадства.

Справядлівым будзе зазначыць, што стан выхавання моладзі сёння задалаваць менш, чым стан яе адукавання.

Ва ўсе часы складанасцей выхаванчага характару было вельмі многа. Але, бадай, самай значнай для прафесійна-тэхнічных навуковых устаноў сёння з'яўляецца праблема цяжкіх падлеткаў.

Калі ў ПТВ няма навучнікаў, што стаяць на ўліку ў інспекцыі па справах непаўналетніх, дык гэта яшчэ не азначае, што ў вучы-

прапагандаўцы здаровы лад жыцця. Для гэтага ПТВ мае надзвычайна вучэбна-спартыўную базу, забяспечана спартінвентаром, укамплектавана вопытнымі кадрамі, якія працуюць плённа, з творчым падыходам.

Як адзначае дырэктар вучылішча Л.А.Міхальцоў, сёння імідж навукальнай установы вызначаецца не толькі высокім узроўнем выкладання, але і творчым майстэрствам, якое ўзабагачае духоўны свет навучнікаў, фарміруе іх працоўныя і жыццёвыя навыкі. А гэта немагчыма без дзейнасці зладжанага

На Гомельшчыне дзейнічае шэраг прафесійна-тэхнічных вучылішчаў, дзе прафесіяналізм інжынерна-педагагічных работнікаў спалучаецца з чалавечнасцю, неабавязкова, цярпеннем.

Добра разумеючы сучасныя запатрабаванні моладзі, а таксама праблему занятасці вольнага часу, асабліва цяжкіх падлеткаў, калектыву Жлобінскага ПТВ № 143 засяродзіў сваю ўвагу на развіцці творчых здольнасцей выхаванцаў, паставіў галоўнай сваёй задачай стварэнне ўмоў, якія максімальна садзейнічалі б развіццю чалавечай асобы. І поспех у вырашэнні — відэавочны. Па жаданні навучнікаў працуюць 5 спартыўных секцый, 5 клубу і 22 гурткі, якія наведваюць больш за 95 працэнтаў падлеткаў. Ніводзін не застаецца без увагі, вопытны педагогі дапамагаюць кожнаму выбраць справу па душы. Выступаючы на педагагічных саветах, намеснік дырэктара па выхаванчай рабоце А.П.Карман нагадае сваім калегам разліч з верша С.Давыдовіча: Нер! Не рождаются

"трудными" дети! Просто им вовремя не помогли. Жыццё пачаваецца, што там, дзе створаны адзіны падыход да справы, — там дасягаюцца пэўныя вынікі.

Ужо ўвайшло ў традыцыю правядзенне ў вучылішчы народных свят. З нагоды гэтага навучнікі збіраюць матэрыял аб жыцці Беларусі, аб яе традыцыях, наладжваюць народныя гульні. Невычэрпная крыніца народнай творчасці будзіць душэўны ўзлёт фантазіі юных талентаў.

Рупліва даючы настаўніку і пра заробку сваіх выхаванцаў. Асноўна пазнавальная спартыўна-масавая работы з'яўляецца свабодны выбар, улік здольнасцей і магчымасцей кожнага правіць сабе. Асабліва ўвага надаецца падрыхтоўцы моладзі да жыцця, да вайскавай службы,

Таму і едуць сюды калегі, каб паглядзець на шчырую працу педагогаў, іх наватарскі стыль, пазнараць за дзейнасцю навучнікаў.

Галіна ДРАБІНШЭЎСКАЯ, загадчыца кабінета Гомельскага абласнога вучэбна-метадычнага цэнтру прафадукцыі.

Абітурыент-2001

Хочаш стаць дызайнерам? Вытрымай пяць экзаменаў!

Жыццё — пара ўступных іспытаў у сярэдніх спецыяльных навуковых установах нашай краіны. Калідоры і аўдыторыі каледжаў і тэхнікумаў запойныя абітурыентамі. Мінскі дзяржаўны архітэктурна-будаўнічы каледж — таму навадарожне.

Ледзь рытуе прафесіяналаў па васьмі спецыяльнасцях. Самымі папулярнымі сёння сталі "Эканоміка і кіраванне прадпрыемствам" (прыкладна 6,5 чалавек), "Архітэктурна-будаўнічы" (каля 7 чалавек), "Дызайн" (10 чалавек), "Бухгалтарскі ўлік і кантроль" (15 чалавек), "Камерыйная дзейнасць" (прыкладна 16 чалавек) — моладзь па-ранейшаму прыбірае спецыяльнасці эканамічнага плана.

З 1993 года архітэктурна-будаўнічы каледж пачаў рыхтаваць спецыялістаў з кваліфікацыяй дызайнер. Як паведаміў В.І.Чарнуха, загадчыц кафедры дызайну, спачатку ішла падрыхтоўка на платнай аснове, але, улічваючы высокі ўзровень гэтай падрыхтоўкі, у 2000

годзе Міністэрства адукацыі дазволіла перайсці на бюджэтную форму навучання. Каб паступіць на спецыяльнасць "Дызайн", неабходна прайсці праз шмат этапаў. Па-першае, трэба здаць экзамены па малюнку, жывапісе і кампазіцыі. Па-другое, напісаць дыктуючы на рускай або беларускай мове (па выбары) і здаць літаратуру: беларускую ці рускую (таксама па выбары). Атрымліваючы, што абітурыент, які хоча стаць мастакам-дызайнерам, неабходна вытрымаць аж пяць экзаменаў! Да таго ж іныя павінны мець папярэдняе падрыхтоўку: скончыць мастацкую школу або студыю. Прыёмная камісія, якая ацэньвае здольнасці будучых дызайнераў, вызначае выданымі лодзіямі ў сваім складзе — гэта члены Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь, у дзельніцы разнастайных рэспубліканскіх і міжнародных выстаў В.Ф.Валодзіна і А.У.Родзіна. Гэта гаворыць пра сур'ёзнасць і прафесійнае стаўленне экзаменатараў да ўступных іспыт, так і пра большую адказнасць абітурыентаў.

Акрамя дызайнераў, малюнак зладзіць і будучы архітэктар.

У пералік іх уступных экзаменаў яшчэ ўключаны матэматыка і дыктоўка. На ўсе астатнія спецыяльнасці ўступныя выпрабаванні абмежаваны матэматыкай і дыктоўкай. Матэматыка здаецца пісьмова, калі конкурс у мінулым годзе перавышаў пяць чалавек на месца, і вусна — калі менш пяці чалавек на месца. Сёння матэматыку пісьмова здаюць абітурыенты, якія паступаюць на спецыяльнасці "Бухгалтарскі ўлік і кантроль", "Эканоміка кіравання прадпрыемствам" і "Камерыйная дзейнасць", "Архітэктурна".

Прыём абітурыентаў у Мінскі дзяржаўны архітэктурна-будаўнічы каледж ажыццяўляецца як на аснове базавай адукацыі, так і на аснове агульнай, што, безумоўна, пашырае іх магчымасці.

Вольга ДУБОВСКАЯ.

НА ЗДЫМКАХ: камісія па кантролі ўступных экзаменаў не запустіць парэшанку; не хваліцца — і ў вас усё атрымаецца; перадаподем усе пераходзіць.

Фота Таццяны ГАЦУРА.

Весткі з Барысаўскага раёна

Вучнёўскі працоўны дэсант

Вучні Іканскай базавай школы правялі працоўны дэсант па добраўпарадкаванні прысаду Памяці і прысаду гарадоў-героў. Праполака, падсыпка, вывоз смецця — гэтымі і іншымі відамі работ займаліся дзеці.

Вучнёўскі працоўны дэсант адзначаны кіраўніцтвам школы. Дырэктар школы і яго намеснік (М.І.Шалак, С.А.Ляўковіч) арганізавалі да выхаванчага чарговую экскурсію ў музей Вялікай Айчыннай вайны.

Музейная педагогіка на іх думку — эфектыўная метадыка выхавання падлеткаў у Іканскай базавай школе. І асабліва ўвага тут надаецца выхаванню патрыятычнаму.

Працуюць на перспектыву

Яшчэ сёння, у май, педагогічны калектыву Вяліка-Трашчэнскай базавай школы на чале з дырэктарам Тамарай Васільеўнай Клімковіч запланавалі Праграму развіцця ўстаноў на перыяд з 2001 па 2007 гады. Зараз тая педагогі, якія выйшлі з адпачынку, распісваюць сцяжары святла для бацькоў "Такой будзе наша школа ў XXI стагоддзі" (так пачынаецца рэалізацыя гэтага года). "Тэатралізаваная адукацыя-культура" відэавішча (шоу-праект) аб развіцці нашай установы, які пройдзе ў канцы жніўня, дасць нам магчымасць прыцягнуць увагу бацькоў, грамадскасці, запрошаных фундатараў да справы школы, — зазначыла Тамара Васільеўна.

Агульнымі намаганнямі

Вялікую работу па падрыхтоўцы да новага навучальнага года правялі педагогі і тэхработнікі Лешніцкай гімназіі. Багучы, касметычны і капітальны, рамонт кабінетаў, добраўпарадкаванне тэрыторыі, догляд даследнага прышкольнага ўчастка — тая аб'ект, дзе найлепшым чынам папрацавалі вучні, бацькі, педагогі. Дырэктар і яго намеснік (Віктор Вячаслававіч Алексі, Ала Саманюна Курган, Геналій Мікалаевіч Скавародкін, Святлана Мікалаевна Шчыгальская) задаліся з задавальненнем.

Лешніцкая гімназія заключае дагавор з БДПУ імя М.Танка аб супрацоўніцтве і дапамозе ў развіццё і павышэнні якасці ў гэтай справе гімназіі аказалі значную дапамогу саветнік дырэктара БДПУ імя М.Танка прафесара А.Ц.Караткевіч і былы начальнік ўпраўлення адукацыі Міннаблвыканкома А.С.Новік.

Калі і адпачынак справе падмога

Шмат увагі падрыхтоўцы школ раёна да новага навучальнага года ўдзяляе загадчыца райа Г.І.Чэрнякова. Нават будучы адпачынку, Таццяна Іванавна вырашала многія пытанні, наведвала школы. Валіяніна Пятроўна Макарская, дырэктар Крычанскай сярэдняй школы адзначае: "Прыёмы працаваць, шукаць фундаментару, дадатковыя сродкі для рамонту ўстаноў, калі шчыра разумеюць, табе дапамагаюць, нябе падтрымліваюць. Іншы раз рукі апускаяцца, а Чэ-

нікова патэлефонуе, пад'едзе, прыме ўдзел — і ўжо лёгка, хочаш працаваць, рукашча наперад. Такія ўжо яна, наша Таццяна Іванавна.

Напрамак касцюкоўскіх педагогаў

Касцюкоўская базавая школа (дырэктар Надзея Іванавна Паладзі) знайшла свой напрамак у вывучэнні гістарычнай і культурнай спадчыны роднага краю, у ахаванні падлеткаў сродкамі навукальнай педагогікі. Курс "Спадчына роднага краю", "Фалькларыст", секцыя "Беларускі народны гульняў", гурт "Касцюкаўска" пачнуць сваю дзейнасць з новага навучальнага года. Для самадзейных артыстаў будучы заказаны беларускія народныя строі.

Выйдзе чарговы нумар весніка

Рупліва рыхтуецца Раіса Рыгоравна Рамановіч, намеснік загадчыка аддзела адукацыі, да пазнаваўчых метадычных аб'яднанняў педагогаў раёна, якія пройдуць у канцы жніўня. Яны будуць прысвечаны інавацыйным працэсам і новавыяўленям. Асестнікі раёна выпускаюць штомесняны метадычны веснік, дзе адлюстроўваюць вопыт, знаходкі, укавваюць адрасы цікавых даследаванняў. У весніку адлюстравана выніковасць работы аддзела, школ раёна. Рыхтуецца шыкавы нумар часопіса да жывёна-жывага.

Мікалай УЛАДЗІМІРАЎ.

У слаўгарадскіх настаўнікаў ёсць свая педагагічная раённая газета. А калі дакладней — старонка ў раёйнай газеце пад назвай "Педагагічны вестнік". Гэта — сумесны праект аддэла адукацыі і рэдакцыі райгазеты. Першы выпуск "Педагагічнага вестніка" выйшаў у свет 22 сакавіка 2000 года.

Віктар Андрэевіч Новікаў, загадчык Слаўгарадскага раёнага аддэла адукацыі, і разам з тым — ініцыятар газеты для настаўнікаў, гаворыць, што для нарадзілася ў яго падчас удзелу ў семінарах, творчых справах і г.д. У раёне няма пазашкольнай наватары, якія, нягледзячы на цяжкія эканамічныя становішчы, працягваюць з творчым п'едэстам, шукаючы больш эфектыўныя метады і прыёмы ў навучанні і выхаванні. Пра гэта павінны ведаць усе жыхары Слаўгарадчыны.

Сёння ў раёне працуюць сем сярэдніх, дзесяць базавых школ і адна пачатковая школа-сад, дванаццаць дзіцячых садоў, адна пазашкольная ўстанова і Цэнтр карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі для дзяцей-інвалідаў. Педагагічны калектыв у цэлым налічвае больш за 300 работнікаў школ і пазашкольных арганізацый, каля 90 выхавальнікаў дашкольных устаноў.

"Педагагічны вестнік" стаў любімай і чаканай газетай для

слаўгарадцаў. Пра што ж пісала яна за гэты час? У першую чаргу пра людзей — сацільных настаўнікаў, адказных і адпаведных прафесіянаў. Штогод у раёне ладзіцца шмат конкурсаў — "Настаўніцкі год", "Кіраўніцкі год", "Наш класны" — самы класны. Па выніках 2000-2001 навучальнага года лепшым кіраўніком абрана Таццяна Пятроўна Кананчук, дырэктар сярэдняй школы №2 Слаўгарада. І хоць на гэты пазнак яна толькі два гады, але яе педагагічны майстэрства, арганізатарскія здольнасці, настойлівасць і ініцыятывы адзначаны яе калегамі і кіраўніцтвам раёна.

Аляксандр Аляксандравіч Смірноў, настаўнік хіміі і біялогіі Свенскай сярэдняй школы, ядлоў у раёне як уздольнік шматлікіх конкурсаў. Ён пераможца раёнага конкурсу "Настаўнік 1999 года". Дзеці вельмі любяць прадмет, які выкладае Аляксандр Аляксандравіч, бо ён заўсёды шукае новых шляхоў у навучанні, ім-

Мясцовы друк

Слаўгарадская "Настаўніцкая"

кнечна рабіць урокі цікавымі і захапляльнымі. Вядлікая ўвага на старонках "Педагагічнага вестніка" надаецца тэме ўкаранення ў практыку новых эфектыўных метадаў навучання. Настаўнікі раскажваюць пра свае эксперыменты, дэлацыя вопытам, раіцца, шукаюць аладумшчы.

Марыя Мікалаеўна Драздова, настаўніца пачатковых класаў сярэдняй школы №2 Слаўгарада, робіць цікавыя наглядныя лапаможкі для сваіх урокаў. Яны арыгінальныя і простыя, змяшчаюць з такіх матэрыялаў як бутэлка з-пад мінеральнай вады, кавалек шпалеры і г.д. Нагляднасць у навучанні — гэта не толькі вобразная ўспрыняццё ведаў, але і развіццё творчай, самастойнай дзейнасці школьніка, пры-

клад супрацоўніцтва настаўніка і вучня дзеля агульнай мэты.

Для Тамары Яўгенаўны Аляксенка, настаўніцы матэматыкі, не ўсё роўна, якімі прыйшлі на ўрок да яе вучні: узрушанымі пасля наўдала напісанай дыктоўкі ці стомленымі пасля цяжкай кантрольнай па фізіцы. Таму яна на пачатку сваіх заняткаў практыкуе лагічныя заданні. Яны — лёгкія, дапамагаюць зняць стому і пераклучыцца на ўрок. Тамара Яўгенаўна лічыць, што добрае развіццё навукі аўнагаліку ў дзяцей — адна з умоў паспяховай вучобы старшакласнікаў, менавіта ў пільных-шостых класах закладваецца аснова навучання матэматыцы.

Нестандартныя ўрокі — гэта не спроба разбурыць структуру ўрока "класічнага", а імкненне забяспечыць умовы для творчага

ўзаемадзеяння настаўніка і вучня, актывізацыя пазнавальнай дзейнасці апаішняга, развіццё ягоных інтэлектуальных здольнасцей. Зняць пачуццё страху, пасяліць надзею на поспех нават у самага слабага вучня, запаліць цікаўнасць і захаваць яе — вось няпоўны пералік пераваг нестандартных наўдалоў. Галіна Пятроўна Сівакова, настаўніца з Ржаўскай школы, добра гэта разумее, таму яе ўрокі ператвараюцца ў саборніцтва, аўкцыёны, тэатральныя прадстаўленні, суды, ролевыя гульні.

"Педагагічны вестнік" Слаўгарадчыны робіць сваю справу — ён даючы да педагогаў раёна карысную, патрэбную інфармацыю, а астатніх чытачоў газеты — прымушае задумацца над адказнай і нялёгкай працай настаўніка.

Святлана КІРСАНАВА.

Амаль трыццаць гадоў працуе ў Халопеніцкім дзіцячым доме Людміла Іванаўна Алешка. Бібліятэка, якой яна загадвае — адна з лепшых бібліятэк інтэграцыйна-адукацыйнага ўстанова Міншчыны. Людміла Іванаўна — выдатны знаўца сваёй справы, прыродны культуролог. Бібліятэка стала свосабылівым цэнтрам духоўнасці, выхавання. Значыць, Людміла Іванаўна зарэкамендала сябе — педагог.

Людміла Іванаўна арганізавала клуб "Спадчыны", мэта якога — прапаганда беларускай мовы і літаратуры, вывучэнне гісторыі роднага краю. Напрыклад, зараз дзятчкі і хлопчыкі рыхтуюцца да 550-годдзя Халопенічаў, збіраюць матэрыялы пра пасадка, пра відомых мовануцаў, фалькларыста, этнографа, свайго земляка Адама Багдановіча — бацьку славацкага беларускага паэта Максіма Багдановіча.

У свой час па ініцыятыве Людмілы Іванаўны перад выхаванцамі Халопеніцкага дзіцячага дома выступалі іх землякі — паэты Валерый Грышановіч і Васіль Макаравіч.

Мікалай ГРУДЗІНСКІ, метадыст Мінскага абласнога ЦПК.

НА ЗДЫМКУ: Л.А.Алешка са "спадчынкамі".

Фота аўтара.

Педагагічная майстэрня

Міласэрнасць як метадыка: "крынічку ратаваць, зямную духоўную..."

На ўроку гучалі радкі М.Ю.Лермантава:
Выхожы адзін я на дарогу;
Сквозь туман крэмністыя п'яты
блестят; Ночь тёмна. Пустыня
внемлет Богу. И звезда с звездою
говорит.

— Да каго звяртаецца лірычны герой верша? — спытаўся настаўнік у вучняў.

— Вядома да каго: да людзей! — раздаліся галасы. Але педагог чамусьці маўчаў. Пачаўся пошукі. Школьнікі прапаноўвалі новыя варыянты адказаў:

— Да людзей? Да якіх? Яны ж сніаць! І было б няёмка і нязручна трымаць іх, справаваць іх да стомленых, калі яны набіраюцца сіл для новага дня.

— А можа, да Бога?

— І не да яго: ён разам прамаўляе да "пустыні".

— Дык да каго ж? Не да людзей, не да Бога... А можа, толькі да аднаго чалавека, які, як і лірычны герой верша, у гэтую ноч не спіць, пакутуе душою, марніе ў адзіноце?

І нарэшце прагучаў голас настаўніка:

— Так. Голас паэзіі чуцьны для ўсяго чалавечтва толькі таму, што творца звяртаецца да аднаго чалавека, выключна да аднаго. І не ўвогуле да кожнага сустрэчнага, а толькі да душы аднаго чалавека, да супаку і душы чужой.

Хворага разумее чужы, а закончыць яго настаўнік мае права ў любы час. Навушнік хатняга задання таксама залежыць ад жадання педагога, але большасць настаўнікаў усё ж такі яго задыя пры ўмове, што падрыхтоўка хатняй работы па ўсіх прадметах не будзе займаць у дзіцяці больш за дзве гадзіны.

Марына ТРУБАЧ, (Прывіт будзе.)

свайго скону. Шанаваць маці — адзінае, што трэба чалавеку". А потым выкладчык чусе новыя і новыя пытанні, і ўсё цяжкі і тры-вожны, лермантаўскія — пра сэнс жыцця. І выкладчык адказвае: "Мужчына прыходзіць у свет дзеля таго, каб прыносіць ішчасце жанчыне, жыццёвае прызначэнне якой — натхніць мужчыну на гэтую добрую справу. Усё выратаваць — у мастацкай літаратуры і вядзе зацікаўленых да новых паэтычных радкоў.

На гэты раз — да верша Я.Коласа "Я жыў":
Я зачараваў маўчу, стаю
У чарах шчыны
і чарах сагрэты,
І ў тон адзін з замлёю і пяю
І кожны міг сабе я пазнаю
Часцінкай злітаю
вядлікага сусвету.

Ад аднаго з маладых бізнес-менаў даўлося пачуць: "А мне ваш Мандэльштам лічыць перашкадае". Гэты вельмі і сім-патычны "круты" нават не згадаўся: якую генайную фразу вымавіў? Так! Перашкадае! І заўсёды перашкадае будзе! На тым стаім!

Выкладчык прапанаваў студэнтам-філолагам адшукаць метадычныя наравы не толькі ў адпаведных навуковых распрацоўках, але перш за ўсё ў самым мастацкім творы. Бо высілае новае (а можа, старае, як свет) метадыка выкладання літаратуры. Назавам яе метадыкай выхавання міласэрнага слова.

Горш за ўсё, калі і такая метадыка пераўтвараецца ў кан'юнктуру, калі замест глы-

будзь вольным прапаведнікам не этычных шаблонаў, а дабрыні — свайёй, асабістай.

Чалавек — "часцінка злітае вядлікага сусвету". Вось што павінен разумець кожны з нас Дагэ-тага трэба ведаць і вучыцца. Свет мастацкай пабудаваны на магутнай сіле — усясветным прыцягненні. Сусвет даючы людзскі абавязак на гэты самы час — толькі ў сэнсе метафарычнага. Чалавек — "прыцягненне" — адзіная ўмова духоўнага, а гэта значыць, і фізічнага выхавання чалавечтва.

Такім чынам, адна з галоўных задач выкладання мастацкай літаратуры ў школе — выхаванне ў вучня пачуцця яго сувязі з законам навакольнай прыроды. Ідэалагічныя сістэмы прыходзяць і сыходзяць, прырода ж — адвечная, менавіта таму, што пабудавана на натуральных падставах унутранай гармоніі. Сусвет — настаўнік мастацтва. Ён з'яўляецца чалавека з выратавальнай, гаспадарчай прыроды.

Сама літаратура дае канкрэтны адказ на пытанне пра сэнс жыцця. У вершы "Век" Восіпа Мандэльштама чытаем:
Век мой, зверь мой,
кто сумеет
Заглянуть в твои зрачки
И своею кровью склент
Дух столетий позвонки.
Дыхь вость сэнс — у тым, каб "веку ў зрачкі паглядзець". Ды не з пустой цікаўнасцю, але каб сваёю крывёю, думкамі, бясоннем выратаваць век ад зморы, галечы, страху. Век — гэта я. У мае вочы трэба ўгледзецца. Ці не пра тое распытваецца ў мастацкай літаратуры? Мама мая — век. І чарнобыльскай трыгоўнай маёй Беларусі — век. І дрэва халіа дома, сабака, які жабурае на аўтобусным прыстанку, — таксама век. І ўсёму гэтому трэба "у зрачкі ўгледзецца".

У вершы, які называецца "І студзеня 1924" В.Мандэльштам выказаўся: Кто время целовал в измученное темя... Час... Ён чакане мяне. Выходзіць "адзін на дарогу", асірожа-на, з надзеяй углядаючыся ў туман быццё: ці не спаткаюся яму чаго, калі выказацца каротка і лаходліва, трэба выкладчыцкі літаратуры ў школе? І ўжо ішчы чалавек, але з тым жа лермантаўскім смуткам ў вясельных вачах, алказе: "Каб вучань сваю маму шанаваў: шанаваў не толькі ў школьных гады, а ўсё жыццё, да

біннага аснэавання твора мы зоймем час ўрока абстрактнымі разважаннямі на маральныя тэмы. Не! Не колькасна фразасувыражэння высакавольны накам спасціжэння твора. Сёння прысутнасць настаўніка на ўроку набывае апостальскае прызначэнне. Нам трэба адукаваць таго, хто сам зведаў боль. Самаго пачуе толькі самотні.

І нарэшце адно пытанне паставіў перад вучнямі педагог: — А дзе ж знаходзіцца той самы чалавек, якому раскрывае сэрца свае маркотны голас з верша Лермантава?

У класе паўстала шчыныя. Вучні ж заўсёды ведаюць пра свайго настаўніка больш, чым ён сам пра сябе. І падумалася ім, што чалавек гэты — перад ім. Яны паглядзелі на яго, заўсёды захопленнага жыццём летуцення. І можа, упершыню затрымаліся на думцы, што шлях іх настаўніка — "краністы", цяжкі...

А педагог сказаў: — Гэта чалавек — родная мама кожнага з вас. У сэрцах школьнікаў пачаліся непаўторныя размовы: "Мама? Гэта ў яе "краністы" п'яты?" Па чыёй віне? Ці не па маяй? Дык вош што за верш... А гэтыя словы: "что же мне так больно и так трудно?" Наўжо на самай справе такія ж пачуцці часам бярэць у палон маю маму? Урок працягваўся. Хтосьці з вучняў зразумев, што верш прамаўляе менавіта да яго, што іншакі і быць не можа: спасі-хоча, дзеўка плача — замуж хоча. Не крач, вораг, — нажарыцца, не плач, дзеўка, — нажывешся".

6. Перааснэаваннічы, вораг і вятворны ад яго словы жыўчы ў розных уласных назвах. Ёсць астраднанымі тэрмін Вораг, гадрадскі пасадка Ворагна, Вора-ноўскі раён. У кнізе з нумарамі кватэрных тэлефонаў Гродна ёсць шэсць абанентаў з прозвішчам Вораг.

Як быць, гэтакі слова — не "чужой мойнай практыкі", а "нашча, спаконвечнае. І яго законнае месца ў нарматыўных слоўніках беларускай літаратурнай мовы не павінна выклікаць аніякага сумнення.

Іван ЛЕПЕШАЎ, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы.

Лексіс

У абарону ворага

можна было б прывесці больш за 20 прыкладаў выкарыстання сло-ва вораг у мастацкіх творах. Аб-мужаемся толькі некаторымі: 1) Вораг выйшаў арла не дзяць (К.Крапіва); 2) Прылетае вораг, крача... (М.Танк); 3) Над табою вораг крача... (М.Лужанін); 4) — Апусціліся веі, як вораг пярэ на снег... — І над хлопцамі вораг... (У.Караткевіч); 5) У падлі вораг найперш выклёўвае вочы (У.Паўлаў). А вась дзе ўрыўкі з нядаўняй вершаў Г.Бураўкіна: 1) Крача вораг. Чужы, вораг крача? Да чаго б яно, браток Рыгор?; 2) Слімак... Богам створан — нікі вораг не павінен яго крапуць.

Досыць часта вораг ужываецца са сталым эпітэтам, утварючы з этымалагічнага гледзішча таўталогічнае спалучэнне. На-прыклад: 1) Песня тая чорным ворагам да вясні прылятае (М.Танк); 2) Чорна вораг крыло хмарна неба заняло (А.Вялюгін); 3) Прыдворныя — чорныя, чорныя ворагны — у рот мне глядзяць аднаго (Я.Сіпакоў); 4) Чорны вораг, белы дзебель — хто адоець з дваіх? (С.Гаўрусеў); 5) Не для чорных ворагав песьня саляў! (Л.Геніон).

4. Слова вораг выкарыстоўваецца як кампанент ішчых моўных адзінак (прыказка, фразеалагізма). В.Дунін-Марцінкевіч у

п'есе "Сцяпаня" ужывае прыказку Вораг ворагу вока не выкопе. Ёсць яна таксама ў творах А.Які-мовіча, С.Александровіча і ін-шых аўтараў. У названай паэтычнай мініяцюры багм свосабылі-вую таўтаграму (усе кампаненты пачынаюцца з літары "в"): У гэ-тым яе перавага над лексічнымі варыянтамі (паслоўна перакла-дзенай) прыказкі: Крумкач крум-качу (зруган зруган) вока не выкопе. У форме Вораг ворагу вока не выкопе (не копе) прыказка занятаванна ў "Зборніку беларускіх прыказкаў" (1874) І.І.Насовіча, у "Прыказках і прымаўках Мін-скай губерні" (1898) А.Н.Шыма-ноўскага. Парэміялагічны збор-нікі падаюць і прыказку Чорнаму ворагу мола не наможа.

Прыхавалася слова вораг і ў шырокаужывальным фразеала-гічным вораг (хутчэй за ўсё, запавычаным з рускай мовы): Аўтук спіраша думаў, што трапіў у стражніцы "чорны вораг", пра якога навушчы ў турме і нават ра-ней — на вёсцы (В.Быкаў).

5. Вораг — даволі частае сло-ва ў розных жанрах вуснай народ-най творчасці — казках, песьнях, баладах, загадках. Шэсць загадак (з адгадака "жук") тыту "Чорны, ды не вораг, зысьць ног без калыт, як ідзе, то зямлю рые" змяшчае том "Загадкі" (1972). С. 184-185).

ФУНДАМЕНТ сучаснай дашкольнай школы быў закладзены ў сярэдзіне мінулага стагоддзя, і сёння яна ўжывае сабой рухомую, дынамічную сістэму, арыентаваную перш за ўсё на патрэбы на-цыянальнай эканомікі. Тут не пакланяюцца замежнаму вопыту, не імкнучы ўкараняць чужыя, няхай нават удалыя, распрацоўкі, справядліва лічыць, што трэба шукаць уласныя падыходы да вы-рашэння праблем. Дашкольная не толькі мае ўласнае, непартур-нае аблічча — Ёй удалася спалучыць прыкільнасць да нацыянальных традыцый і адкрытасць нова-му, разнастайную накіраванасць

Прэм'ера рубрыкі: адукацыя за мяжой

Шлях да пазнання сябе і свету

Вопыт замежных краін у галіне адукацыі заўсёды меў для нас цікавасць. Дашкольная школа — арыгінальная. Ёй удалася ўвабраць у сябе лепшае з еўрапейскай адукацыйнай практыкі і ў той жа час не адаравацца ад нацыянальных вытокаў.

навуцальных устаноў з няўхільным захаваннем дзяржаўнага стандарту адукацыі, дэмакратычных прынцыпаў функцыянавання і дакладную арыентацыю на асобу, яе максімальную самарэалізацыю.

Апошняя школьная рэформа была праведзена ў Даніі ў 1975 годзе. Яе мэтай было стварэнне роўных адукацыйных магчымасцей для ўсіх школьнікаў. У выніку ў краіне была ўведзена ўсеагульная дзевяцігадовая адукацыя, якая камбінуецца з выбары: альбо з падрыхтоўчым класам, альбо з дадатковым, дзесятым, годам навучання.

Пра тое, якое важнае месца займае адукацыя, сведчыць той факт, што на яе штогод выдаткоўваецца шэсць працэнтаў валовага нацыянальнага даходу краіны. Акрамя таго, адна з галоўных задач усіх палітычных партый — забеспячэнне патрэбнага ўзроўню адукацыі і падрыхтоўкі высокакваліфікаваных спецыялістаў.

У Даніі існуе ўсеагульная абавязковая роўная адукацыя для ўсіх дзяцей ад 7 да 16 гадоў, якую вучні могуць атрымаць у дзяр-

Неабходнае навучанне і выха-ванне кожнага дачатка атрымліва-юць: да 3 гадоў — у дзённых яслах; ад 3 да 7 гадоў — у дзіцячых садках ці ад 5 да 7 гадоў — у дашкольных класах; далей — у бас-платных муніцыпальных школах ці платных прыватных школах, гімназіях ці вышэйшых падрых-тоўчых экзамінацыйных курсах, у сістэме прафесійна-тэхнічнай адукацыі, народных (свабодных) школах, камунальных ма-ладзевых школах, у сістэме вышэйшай адукацыі. А таксама ў любым узросце можна звярнуцца на курсы па павышэнні кваліфі-кацыі і перападрыхтоўкі кадрав, курсы для беспрацоўных (наву-чанне любой прафесіі).

Структура кіравання сістэмай адукацыі — вельмі простая. Вы-шэйшая ўстанова — Міністэр-ства адукацыі, якое вызначае агульныя правылы і выступае ў ролі інстанцыі для абскажвання ў выпадках спрэчак, што даты-чаць найму служачых у школах. У астатніх справы міністэрства не ўмешаваецца.

Усе важныя рашэнні прыма-юцца праўленнем кожнай кан-

муны, арганізацыі, якія маюць асаблівы інтарэс у справы школы, работнікі і вучні гэтай школы.

Дырэктар школы алказвае за яе работу перад праўленнем ка-муны і школы. Пры такім размер-каванні паўнамоцтваў праўленні камуны і школы маюць права са-мастойна прымаць рашэнні. Няма ніякіх перашкод для работы з мо-ладзю, таму што можна разга-ваць на праблему, якія пастаянна ўплываюць на практычную рабо-ту ў гэтай сферы.

Сродкі на фінансаванне школ дае не дзяржава, а ўсё 275 камун, якія, кожная паасобку, вызнача-юць свой бюджэт. У апошняга гады сума, якая выдаткоўвалася, была пастаянная. Грошы перш за ўсё ідуць на зарплату настаўні-кам, матэрыялы для выкладання і рамонтныя памыжжаны. Бюджэты школ моцна вар'іруюць, таму што некаторыя школы, напры-клад, прапануюць групы пра-даўжанага дня, што вымагае вялі-кіх расходаў. У той жа час у апош-ніх гадах усё часцей атрымліва-юць сродкі з розных фондаў, на-прыклад, з фондаў ЕС.

Гаворка пойдзе не пра самую птушку, а пра слова, якім называецца гэтая птушка. Яно пакрыўджана найвышэйшымі даведнікамі: прыводзіцца толькі ў "Беларуска-рускі слоўніку", ды і то з ад-сылкай да другога, часцей ужывальнага — крукмач.

Калі браць пад увагу толькі фіксіраваны ў слоўніку, няхай сабе і акадэмічных, і не ўлічваючы ішчыя важкія фактары, то можна зрабіць паспешлівы высноў, што вораг — "з чужой мойнай практыкі". Менавіта так і робіцца ў газеце "Наша слова" (1998. № 40), дзе слоўнічавыя вышукванні пачынаюцца сказам: "Расейскае вораг В.Ластоўскі перакладае наступным чынам: крук, крукмач". Дарчы, ішчы кананіза-ваў слоўнік В.Ластоўскага, бо, як адзначана ў энцыклапедыі "Бе-ларуская мова" (1994. С. 286), ён "мае выразна індывідуальна-творчы характар і не протэдуе на нарматывнасць". Складальнік слоўніку кіраваўся прынцыпам: "трэба высвятляць ужыванне сродных з суседзкімі словамі, хоць-бы які і былі ў мове, а браць та-кія, якіх няма ў чужынаў, але і-суюць у здаровай народнай ста-ці".

Вось некаторыя аргументы, якія гавораць на карысць таго, што слова вораг мае права на жыццё ў нашай мове.

1. Гэта слова, апісанае ў "Гістарычным слоўніку беларускай мовы", не "расейскае". Яно, як засведчана ў шматлікіх этымала-гічных слоўніках (М.Фасмера, М.Шанскага і інш.), агульнасла-вянскае. Ужывацца слова ва ўсіх сучасных славянскіх мовах, у не-кастрых узнікла і паралельная

назва; у польскай, напрыклад, kruk і wron, ва ўкраінскай — ворон і крук. Ёсць сучасны адпавед-ны ў літоўскай мове: varnas — "воран". Этымалагічна назойнік вораг ставіць у сувязь з прымет-нымі варагны ("чорнай птушкі"). Назву гэтай вядомай чорнай птуш-ка атрымала па колеры апярвання. У гэтак гэтымалагічнае гняздо ўваходзіць і слова вараг з усімі ўзваранымі ад яго.

2. "Энцыклапедыя прыроды Беларусі" (Т. 3. 1984. С. 79) выка-рыстоўвае крукмач і зруган, а во-рон і крук характарызуе як "на-родныя назвы" гэтай жа птушкі. У "Лексічным атласе беларускіх народных гаворак" (Т. 1. 1993) на карце № 132 адлюстравана папы-ранасць гэтых слоў на тэрыторыі Беларусі: крукмач — у 72 абсе-дальных пунктах, зруган — у 12, воран — у 38, вораг — у 26. Слова вораг бытуе ў гаворках многіх раёнаў Віцебскай, Магілёўскай, Гомельскай абласцей, Бары-саўскага раёна Мінскай вобласці, а таксама ў паўднёвых раёнах Брэстчыны.

3. Усе чатыры словы тоесныя ў сэнсавых і экспрэсіўна-апіс-ных узаемазвязках, але аднісен-не кожнага з іх да фактаў літэ-ратурнай мовы найперш залежыць ад таго, які часта ужываецца гэтакі слова ў пісьмовых крыніцах, пе-раважна ў маўленні аўтарытэт-ных аўтараў-літаратараў. Тут

Горад над Сожам стаў першым на Беларусі ўладальнікам унікальнай архітэктурнай пабудовы — сонечнага гадзінніка. Паказвае гадзіннік абсалютна дакладны час. Ідэя яго стварэння належыць кіраўніку адміністрацыі Савецкага раёна Гомелі Таццяне Філімончык.

НА ЗДЫМКУ: студэнтка Вольга Лысайнава спатканні цяпер прызначае для сонечнага гадзінніка: і месца бойкае, і калі кавалер спазніўся — адразу да адказнасці!

Фота Сіргея ХАЛАДЗІЛНА, БЕЛТА.

Выставы

Ад акадэмізму — да сюррэалізму

У гэтых летніх дні ў Мінску праходзіць выстава карцін сучасных беларускіх мастакоў, арганізаваная мастацкім цэнтрам "Жыльбел". Тут сабраны работы самых яркіх айчынных беларускіх жывапісцаў. Мастаки з'яўляюцца ўдзельнікамі міжнародных выстаў. Многія з іх добра вядомыя не толькі на Беларусі, але і ў краінах блізкага і далёкага замежжя, дзе іх карціны захоўваюцца ў прыватных калекцыях, галерэях і музеях.

Кожны глядач можа знайсці на выставе тое, што яму падабаецца. Бо тут прадстаўлены самыя розныя стылі і накірункі. Напрыклад, працы Уладзіміра Тоўсціка, які з'яўляецца акадэмікам жывапісу і віцэ-прэзідэнтам Беларускай акадэміі выяўленчых мастацтваў, заслужаным дзеячам мастацтва Рэспублікі Беларусь, уладальнікам Дзяржаўнай прэміі краіны за серыю жывапісных твораў "Святы і цень". П'яцімісіі ААН у Беларусі "Хабіат", маюць акрэслена індывідуальны характар: тут і адмысловыя складаныя творчыя мысленне, асабліва разуменне гісторыі Беларусі, яе мінулага і сённяшняга, добра і зла наогул. Яго творчасць — з'ява яркая і незвычайная ў сучаснай культуры. Увесь яго творчы шлях — гэта напэўны пошук задач, народжаных унутраным імпуль-

сам, а не знешнімі абставінамі. Яшчэ пару гадоў назад майстар распрацаваў уласную жывапісную сістэму, у якой галоўная роля адводзіцца метафары. У апошніх працах Тоўсціка на першы план выхадзіць цэласны вобраз, а вобраз для яго — гэта сваясаблівая мелодыя, зладжанасць фігур з рытмімі дэталей у карціне. Вальную ролю пачынае іграць прастора, якая з'яўляецца не проста фонам, а галоўным у стварэнні дынамікі і руху палатна. Мастак уваходзіць нас не толькі ў лабірынты вобразаў, але і ў лабірынты фарбаў, дзе гармонія суседніх з дыстанцыямі, стварае адчуванне неадгаворнасці і тым самым пакідае месца для роздуму. Апошнімі працамі мастак уважліва ўгледзіўся ў сённяшні дзень, у тое, што побач, і нібыта кажа: гэта таксама заслугоўвае увагі мастака.

Няма сумнення, Уладзімір Тоўсцік — жывапісец ад Бога. Прэзідэнт фірмы "Жыльбел" Валерый Жыльбоў з упэўненасцю кажа: "Прадстаўляю творчасць выдатнага беларускага мастака Уладзіміра Тоўсціка ганарова і прымяна".

Вельмі цікавы жывапіс Уладзіміра Шапалева, які можна параўнаць з пазіцыяй. Кожнае палатно — як эмацыянальна-узвышаная вершынавая форма, змест якой прапонуе дадзены гледзчы, уключаючы сваё ўяўленне і фантазію. Буйства колеру, загаварыць вобразу, таемная неадгаворнасць — вось складанікі яго мастацкай мовы. І невыпадкова і вытокаў нахнення служыць для яго мастацтва Ван Гога, бо менавіта ў палітры вялікага каларыста ён знаходзіць вытокі свайго творчага стылю. Мастак не ўласціва дакладна вымаляваў, ён абазначае канкрэтнымі прадметамі толькі намікам, усё падпарадкоўваючы каліграфічнай арганічнай палатна. Яму ўласцівы спакойны філасофскі роздум пра самакаштоўнасць быцця.

Працы Уладзіміра Ганчарука пазнавальныя і разам з тым някія ў сваім поліфінічным гучанні. Глыбіня яго вобраза, без-

моўна, не вымагае паказной тэатральнасці, перанасычанай бутафорскімі дэталі. Падкрэсленая эмацыянальна-эмацыйная роля колеру — наймагнейшы бок яго таленту. Аднак жывапіс Ул. Ганчарука — гэта не толькі гульня ўяўлення, сутыкненне ілюзій і святлочасці фарбаў, але і развагі пра вечнае, запрашэнне да дыялогу з глядачом. Яго творчасць можна ахарактарызаваць як складанае ў простым. Як гаворыць сам Ганчарук, "увес свет складаны і просты. А чалавек і яго мастацтва — незваротны. Гэта і ёсць галоўнае ў чалавеку — ягоная незваротнасць".

На выставе можна таксама убачыць працы прадстаўніка віцебскай школы Уладзіміра Акулава, які захаваў у сваім мастацтве яе творчыя эксперыменты, "класічнага" беларускага сюррэаліста Георгія Скрыпнічкі, у мастацтве якога "звышрэальнасць" сцвярджаецца адначасова ў выглядзе чыстай формы і амаль лясцэравага адбітка нашай рэальнасці, М. Селешчука, К. Андрэюхіна, А. Назаркіна, Ул. Чорнабарысава і іншых.

"Жыльбел" заўсёды праводзіць выставы на высокім узроўні, інакш бы і не дагледзіла галоўнае задача — паказаць шырокі арэал сучаснага беларускага мастацтва. Выстава будзе праходзіць да канца жніўня, і яе арганізатары сардэчна запрашаюць усіх наведацца.

Таццяна АНІСІМАВА,
студэнтка БПТУ
імя М.Танка.

Котик Бантя в стране Экология

Там, дзе жыве коцік Банця

Паважаныя чытачы, вы, відаць, ужо ведаеце катка Банцю. Так-так, таго самага гарзэу і неслучайна, з якім сустракаліся ваши дзеці ў сярэдзіне 90-х гадоў на хвалях "Радыёкарысці" рэспубліканскага радыё. Відаць, і неслучайна да гэтай перадачы яшчэ памятаеце. Яе напісаў лаўрат Дзяржаўнай прэміі, кампазітар Уладзімір Канорэвіч разам з паэтам Леанідам Пранчэком. Там былі такія словы, якія многім запамініліся: "Што такое этыкет? Я адкрыў вам сакрэт незвычайных дзіўных слоў...". Сем гадоў гарзэу-Банця разам з маленькімі беларусамі спясаў таямнічы этыкет — разам з ім юныя слухачы вучыліся правільна наводзіць сябе "у сталовіцы за абедом", у кіно, у транспарце...

І вось новая сустрэча з катком Банцем. На гэты раз — у кнізе для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў "Экалагічныя казкі". Котик Банця ў краіне Экологія, што выпусціла ў свет "ООО Белпрінт" у Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве "Іздательство "Белорусский Дом печати". Яе аўтар — журналіст Святлана Хорсун, якая, дарэчы, больш за 25 гадоў працуе ў беларускім друку (іх з'яўляюцца ў "Настаўніцкай газеце"), добра ведае праблемы выхавання сучасных дзяцей. І экалагічныя праблемы — таксама. Яны хваляюць сёння ўсіх людзей планеты. Магчыма, таму ў гэтых, на першы погляд такіх захапляльных і бестурботных, дзіцячых казках з'явілася шмат незвычайных праблем і непрыязнаўных трыюмфаў з лёс Зямлі. Аўтар змагла прагэты глыбальныя сутэстычныя праблемы расказаць дзецям проста і даходліва. Запамінальна. Кожная з гэтых казак мае свой цікавы сюжэт, прымушае маленькага чалавека задумацца і вучыць юнага грамадзяніна быць гаспадарам у ўласным доме (Экалогія — навука пра дом). Радуючы вока дасціпны і мілыя ілюстрацыі юнай мастачкі Яны Аляксеевай — студэнткі

Беларускай Акадэміі мастацтваў. Кніга выдана дабрачынным грамадскім аб'яднаннем "Чарніковы бусел" у рамках праграмы "Зберажы росы белыя" пры падтрымцы ISAR/USAID. Выданне — таксама дабрачыннае. Яно перададзена ў падарунак дзецям Беларусі. Несумненна — падарунак пудоўны. Прынамсі, палюбоўны кніг у рэспубліцы практычна не існуе. Гэта — сваясаблівая экалагічная падручнік для самых маленькіх. Толькі без павучальнасці і сумнай дыдактыкі. З катком Банцем — усё на роўных. А так навука спасцігае ласівыя іначай...

Засмучае адно — кніга выдана невялікім накладам — усяго 2,5 тысячы... Несумненна, што сустрэча з катком Банцем — заўсёды запамінальная і цікавая для кожнага дзіцяці. І, вядома ж, карысная. А значыць — чаканая. І вельмі важна, каб мы, дарослыя, папаліліся пра тое, каб кожнае беларускае дзіця павяла ў незвычайнай краіне Экалогія — там, дзе ходзіць дзіўны каток Банця, які вучыць юнага сучасніка жыць шчыра і гармонічна з сабой і светам.

Аля КЛЮЙКО.

Цікаўным

Тэкст на 356 мовах, ці д'Артаньян без жонкі

Правобразамі Атоса, Партоса і Арамкіса з трылогіі А. Д'Артаньяна "Тры мушкетэры", "Тры дзесяці год" і "Тры дзесяці год" паслужылі сапраўдныя людзі.

Атос — гэта Арман дэ Селек д'Ато д'Отвіль, мушкетёр. Ён паходзіць з куеўскай сям'і, якая атрымала дзяржаўства. У часы Людовіка XIII браў удзел у ўсіх войнах, якія вялі кароль і кардынал Рышэлье. Памёр у Парыжы ў 1643 годзе.

Партос — Ісаак дэ Партэ — нарадзіўся ў 1617 годзе, яго бацька быў каралеўскім натарыусам. Служыў дэ Партэ ў роце мушкетэраў праз год пасля смерці Атоса, і, такім чынам, яны не маглі быць знаёмымі.

Арамкіс — па паходжанні гасконец, сын афіцэра, і яго сапраўднае прозвішча — д'Арамкіс. Ён таксама служыў у роце мушкетэраў і памёр у 1650 годзе.

Што датычыць д'Артаньяна, то ён на самай справе заўсёды Шарль дэ Бас д'Артаньян. Нарадзіўся ў пачатку XVII стагоддзя ў Гасконі. Дабіўшыся пашаны ў ўзнагарод,

д'Артаньян ажыўся, але за шэсць гадоў толькі два разы наведаў жонку, якая ў знак пратэсту пайшла ў манастыр. У красавіку 1673 года ў бай з галандцамі ён загінуў.

Эрванскі Матэнадаран — адно са старажытных і багавяшчых кнігасховішчых свету. Тут ёсць кніга памерам менш за запалкавы кароб, якая налічвае 104 перагінныя лісты і разам з перапісанымі важкімі 19 грамаў. Гэта творыя календара, напісана каліграфічным почыркам піста Агента ў 1434 годзе ў Крыме. Вучоныя чытаюць яе з дапамогай мікраскопа.

Падрыхтаваў Канстанцін КАРЯНІЎ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

Валерый КУХАРЧУК

Усе мы былі вучнямі

У гэтых напайжартаўлівых, напайсумных, але, несумненна, напавучальных гісторыях — толькі невялікая доля аўтарскага домцысу. Пачуццямі ці перажыццямі, яны не-не дый і ўсплываюць у памяць...

А ты пасадзіў класку

Маю першую настаўніцу звалі Надзея Васільеўна. Яна толькі першы год прыйшла ў школу пасля заканчэння педвучэльніка і пачала працаваць з першакласнікамі. Палюбоўнасці нам маладая настаўніца. Таму й на ўрокі беглі ахвотна.

А самым ганебным было на тых гадах (пачаткі сямідзесятых) для вучняў, калі пакідалі дзючнікі ці гульнявыя ахломіны пасля заняткаў. Называлася гэта ў кожнай школе па-рознаму. У нашай школе — у "казу". Трапляў у яе былі і прыкры, і крывадушны.

Не гураўся такога педагогічнага прыёму і Надзея Васільеўна. Да слова кажучы, цяпер дзік я разумею сапраўдную прычыну яе прамярнай сціпласці да гэтай формы выхавання. Жыла яна ў аддаленай вёсцы, куды аўтобус ішоў на два чарковы. Чакаў даволі доўга амаць паўдзін. Ну, планы назаўтра напісаць можна. А далей чым заняцца?

...У чарговы дзень, пасля заняткаў, падарбалася партыя прэзэнтэнтаў у "казу". І тут мяне як падмыла. Гэтакім ганарлівым качанем (а на той час я быў выдатнікам) крочу да стала настаўніцы.

— Надзея Васільеўна, а мне не трэба "пасля ўрокаў"? — Не-не, Краўчук, ты вольны. Бяжы дахаты, — адмакнула яна, нібы ад назойлівай мухі. Дзік раптам схамнулася. — Але чакай. Ты, здаецца, класку пасадзіў. Вось што, сядзі, і перапісвай.

Вучыліся пасіма мы пярком "звядзачка", смяна дзебавочы ім у гарлячых чарніліцы. "Шары" толькі ўваходзілі ў моду і быў прывілей старшакласнікаў. Таму розныя пляскацы ўзоры на касых лінейках з падобнымі да іх літарамі здараліся часта. Але мяне тая класка сапраўды пасадзіла ў лужыну, бо падобная павароту не чакаў.

Дамой вяртаўся з тварам, як у дыска выжарана асенняга сонейка, якое, здаецца, чырванела разам са мною, абпаіраючыся на далейгяд.

Урок быў далены, што на-звычайна, на ўсё жыццё.

"Васільеўны свят"

Была калісці ў школьнікаў мода прамакашкамі абгортваць прыгожыя паштоўкі — такія мяккае паперчыны, якой высушвалі напісаны чарнілам у сыжку тэкст.

Мы нават саборнічалі, у каго закладла шкавейшая. Дзяўчынікі найбольш калекцыяніравалі розныя кветачкі. Хлопчыкі ж аддавалі перавагу навагоднім "тройкамі" ці паштоўкам з адлюстраваннем мужных салдат.

Дык вось, аднойчы да нас дамовіўся чарговая паштоўка з Польшчы ад дзедавай радні. Такая бліскучая, яркая. На ёй былі намаляваны калючыя ячэйкі і жоўтыя кветкі-шматкі куранята. Я, несумненна, не прамінуў скарыстаць картку. Пасля цяжкіх стаў чакаць рэакцыі, якая, дарэчы, у хуткім часе і праявілася.

Пасярэдзіне першага ж урока, у самым разгары сячэння на вольную тэму, Мар'я Іванавна (назвём яе так) раптам выклікала мяне да дошкі. На стала перад ёю ў раскрытым сыжку ляжала мая новая паштоўка, акуратенька абгорнутая свежай прамакашкай.

— Чытай, што тут напісана, — строга загадала настаўніца. Польшкі літары былі падобныя да нямецкіх, а нямецкую мову мы вучыліся. Таму праз хвілін, вагваючыся, я ледзь вымавіў:

— "Васільеўны свят". — Забрай, і каб гэтага больш ніхто не бачыў, — прагучаў яе загад.

Не ведаючы ў чым кромаля, я панура скіраваўся да парты. І толькі пазней зразумеў, што на паштоўцы было звычайнае пажаданне вясёлых свят. А яшчэ пазней, у іншым узорцы, таксама зразумеў, якой бы рэакцыяй можна было дачакацца, калі б там пісалася, да прыкладу, "Са святою Пасхай!" ці "Хрыстос уваскрэс!".

З тэ пары прайшло шмат гадоў, многасе змянілася ў жыцці. Цяпер мая была настаўніца на пенсіі. І калі б ні даявілася трапіць у шарку — заўсёды сустракаю яе там, са свечкай у руках.

"Жаба на мапедзе"

Дырэктарка (жонка дырэктара) явля ў нас рускую мову, і яна па-свойму кіравала вучэбным працэсам. Асабліва ставалася яе падпаловым выхаванцам (казалі, што і некаторым настаўнікам).

Так, галоўным "каньком" у дырэктаркі была дрэсіроўка вучняў — адпрацоўвалі іх почырк. Мала хто абыходзіўся без задання на лета спісаш сем-дзесяці сыштыкаў любога кніжнага тэксту. У кожнага ж педагога, як кажуць, свае металы. Дый жыццё падлетка складаецца не з адных толькі чытанак-пісанак.

Недзе напрыканцы сёмага класа купіў мне дыялогі магдэ. Дзюжскарасны. "Рыгу". Радасці не было межаў. Хацелася, каб хутчэй пра гэта даведлася ўся вёска. Таму й "ажыўляў" яе наваколле ў лагодную майскую надзею рокат майго "каня".

Назаўтра першым урокам была "руская мова". І пачала яго дырэктарка даволі арыгінальным чынам:

— А, ведаеце, учора бачу: Пташук, які тая жаба, на мапедзе нясецца. Лепш бы почырк трэніраваў! Атрымаў у мяне на лета...

Тым летам я ўпершыню не выканаў "хатняе" заданне. Пасля была новая школа, новая настаўніца. Я пасляхова скончыў дзесяцігодку, паступіў ва ўніверсітэт.

А майго першага дырэктара неўзабаве звольнілі. Не ведаю за што. Цяпер яго часта на асвовай вуліцы можна убачыць вярхом на старым кім мапедзе "Рыга-12". На рулі, як правіла, авоська матыляеца. Мабыць, у краму па хлеб едзе...

"Ды Глафіра ды Антонаўна"

Дарэчы, пра замежную мову. Гэта цяпер у нас спецыялістаў падобнага профілю хапае. Можна, "перастроіць" падзельніцы, усе на захад рынку, амерыкаў шукаць святых. Калі ж без сарказму і сур'ёзна — значна павялічыўся ўзровень падрыхтоўкі такіх каліграф. Цяпершныя і ў падкалектывах, і ў бізнес-клубах, і ў рэпетытар-аматарскіх згуртаваннях.

У наш жа час нямецкую мову (асабліва ў сельскіх школах), як правіла, выкладалі настаўнікі спеваў ці працоўнага выхавання. Глафіра Антонаўна жанчына ў гадах, але, добрая, ведала паняццую значна больш, чым яе выхаванцы. І асабліва артыклі: "ды, дэр, дас".

І быў у нашым класе цікавыя хлопцы, церапіяныя знаёмы механізар-тар-матаносцы, які вызначыўся незвычайнай дасціпнасцю. Урок пачынаўся звычайна так:

— Ды Глафіра ды Антонаўна, дазвольце выйсці да ў...туалет, — цягнуў у руку запашны парты Шкробла.

Тут увесь клас заходзіўся звычайным смехам, а настаўніца працягвала выслышаць прычыну такіх неадкладных пазываў свайго выхавання. Урошце міналі хвілін 20-25. І Шкробла зноў з'яўляўся на класным парозе і пачынаў прасіць:

— Ды Глафіра ды Антонаўна, дазвольце сесці на месца!

Перад выпускным яна палірэзіла:

— Хопіць здэскавацца, цяпер спуска нікому не будзе — хай камісія вяс аніціш.

На экзамен Шкробла прышоў з букетам палыхых кветак. Як належыць, Глафіра Антонаўна праланавала тэму, але былі двоечінны пачаў адказваць без падрыхтоўкі:

— Нахай гэтыя блондэ Вам напамінаюць русіш фэльд. Васількі з ячменнымі асцёжамі і лісткамі макрыцы на карэньчыках і сапраўды нагадвалі рускае поле. Я папрыгажэла наша настаўніца! Відаць, і яна, дзіця сарважына-грамавых, больш любіла рускае поле.

"Завалаў" не было.

ПЕРШЫМ яе летапісам стаў мясцовы настаўнік Д.Бажкоў. У 1926 годзе на старонках рэспубліканскага часопіса "Асвета" быў змешчаны яго нарыс "Азяранская школа за 135 год яе існавання". У першай яго частцы даюцца кароткія звесткі пра сяло Азяраны. Аўтар змяшчае напісанае краёвым прыгожым вясці, якая стаіць на невялікім узгорку паміж рэчкай Друшчой і лесам. Бажкоў адносіць яе да старадаўняга паселішча на падставе сведчанняў шматлікіх крыніц. У чатырох кіламетрах ад сяла знаходзіцца вёска група курганоў, пры раскопках якіх знамаміты археолаг і этнограф Е.Р.Раманаў знайшоў прадметы перабытнай культуры. Па літаратурных звестках, Азяраны ў XVI стагоддзі належалі Кіева-Пячэрскаму манастыру, а з далучэннем Беларусі да Расіі былі канфіскаваны пад казну.

Рэчка Друшч і гравітацыя шляху на правым беразе злучалі сяло з Рагачова і Дняпром. Аўтар лічыць, што ў стварэнні Азяраны былі значным гадзішчым і культурным цэнтрам на Друшч. У пачатку XX ст. сяло налічвала да 300 двароў і больш за 1500 жыхароў — беларусаў. Галоўныя заняткі насельніцтва — земляробства і лесасаробіцтва. У дарэвалюцыйны час тут было распаўсюджана барысаве пчлярства.

Затым Д.Бажкоў пераходзіць да апісання гісторыі стварэння Азяранскай школы. Як вядома, векавая барацьба за Беларусь паміж Польшчай і Расіяй у канцы XVIII ст. прынесьла палітычную смерць Польшчы, але барацьба гэта цягнулася аж да 1864 года, калі канчаткова перамагла Расія. Польшка шло і каталіцкае духавенства не хацелі здаваць сваіх пазіцый і імкнулася захапіць у свае рукі справу народнай асветы на Беларусі. Вышэйшы адміністрацыйныя пасадзі ў краіне займалі паліцы, пры касцёлах і панскіх маёнтках адкрывалі польскія школы. Паны з'яўляліся фундаментам школ, а настаўнікамі назначаліся выключна прадстаўнікі шляхецкага паходжання.

У такіх гістарычных умовах пры каталіцкім манастыры ордэна Канонікаў рэгулярных і была адчынена ў 1791 г. Азяранская школа. Да 1843 года яна існавала за кошт манастыра, а затым была перададзена Міністэрству дзяржаўнай маёмасці. З 1866 года яна стала падпарадкаванай Міністэрству народнай асветы Расійскай імперыі, а пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі — Народнаму камісарыату асветы.

Бажкоў засяроджае сваю увагу на так званых "рэформах" школы: адмене ранейшай польскай сістэмы навучання ў ўдзельні агульнага падарку навучання па ўзоры расійскіх прыходскіх школ, хадзі выкладанне ўсіх прадметаў вялося толькі на польскай мове, а руская мова была асобным прадметам. З 1834 па 1866 год школа была дзякастэрскай, потым — прыходскай, а з 1917 — земскай. У 1919 годзе яна рэформавана ў адзіную працоўную школу I ступені. Змянілася арганізацыя і праграма школы. Восенню 1891 года яна ўрачыста адсвяткавала стагоддзе свайго існавання.

Увагу на так званых "рэформах" школы: адмене ранейшай польскай сістэмы навучання ў ўдзельні агульнага падарку навучання па ўзоры расійскіх прыходскіх школ, хадзі выкладанне ўсіх прадметаў вялося толькі на польскай мове, а руская мова была асобным прадметам. З 1834 па 1866 год школа была дзякастэрскай, потым — прыходскай, а з 1917 — земскай. У 1919 годзе яна рэформавана ў адзіную працоўную школу I ступені. Змянілася арганізацыя і праграма школы. Восенню 1891 года яна ўрачыста адсвяткавала стагоддзе свайго існавання.

3 гісторыі адукацыі Школе — 210 гадоў

Адной са старэйшых устаноў нашай вобласці на праве можна лічыць Азяранскую школу Рагачовскага раёна, якой у бягучым годзе споўніцца 210 гадоў. Яна была адчынена ў далёкім 1791 годзе.

Вані ў прысутнасці губернатара, прадстаўнікоў губернскай і мясцовай улады і архіраў. На так званы "прыём" было адлучана 100 рублёў.

Асабліва інтарэс выклікае раздзел нарыса, дзе асвятляецца арганізацыйна-гаспадарчы і санітарны стан школы. Д.Бажкоў лічыць, што спачатку школа размяшчалася ў манастыры ў невялікім будынку: у 1836-1837 гадах манастыр пабудаван над школай спецыяльнае драўлянае памяшканне, у якім яна размяшчалася да 1923 года. Праз год жыхары вёскі на свае сродкі паставілі новы будынак, а стары прадалі.

Да 1843 года школа знаходзілася на ўтрыманні манастыра, які выплачваў заработную плату настаўнікам, забяспечваў вучняў падручнікамі, пісьмовымі і школьнымі прыладамі, а таксама кнігамі. Здавальняючым быў і санітарны стан школы. Звярталася асабліва ўвага на здароўе вучняў і нават выстаўляліся асобныя адзнакі за стан здароўя. Школьнікам рабіліся прышчэпкі ад востры.

У часы эпідэміі высылаліся грошы на правядзенне дэзінфекцыі ў школьным памяшканні. Да 1843 года загадчыкам школы быў ксёндз, а затым настаўнік пал наглядана пана. У 1919-1921 гадах кіраваў школай спецыяльная рада.

Дас Д.Бажкоў і змястоўна характарыстыку педагогічным кадрам. Ён адзначае, што за 135

І жартам, і ўсур'ёз (Гумарэска)

І ў волдуск, на адпачынак, як усе сямейныя — у